

6. Activitatea cu sursele istorice

Baza cunoașterii trecutului umanității și a oricărui demers științific coerent și eficient în domeniul istoriei este sursa istorică, de orice tip. Sursa trebuie supusă unei analize amănunțite.

Principalele categorii de surse istorice sunt, după cum urmează:

- Obiectele

În legătură cu acestea pot fi formulate întrebări, precum: *„În ce scop au fost realizate? Cum s-au putut păstra? Ce anume putem cunoaște cu privire la o perioadă sau o personalitate, pornind de la acel obiect?”*

- Jurnale, scrisori

În legătură cu acestea pot fi formulate întrebări, precum: *„În ce scop au fost redactate?”* „Cum reflectă ele evenimentele?” *„În ce măsură ne oferă ele informații despre autori, opera lor, epoca în care aceștia au trăit?”*

- Documente oficiale

În legătură cu acestea pot fi formulate întrebări, precum: *„Sunt aceste documente publice sau secrete?”*

Au fost ele supuse cenzurii?

- Ziare, reviste (în general, periodice)

În analiza unei surse se impun câteva întrebări fundamentale, și anume: *„În ce măsură aceste surse reflectă opinii politice?”* „Au autorii lor opțiuni politice clare?”

- Caricaturi, postere, afișe

În legătură cu acestea pot fi formulate întrebări, precum: *„Ce orientare politică exprimă acestea?”* „Ce atitudini politice și civice implică?” *„Pot aceste surse să-i influențeze pe oameni?”*

- Fotografii

În legătură cu acestea pot fi formulate întrebări, precum: *„Constituie aceste surse materiale de propagandă?”* „Ce concluzii putem desprinde din fotografii?” *„Sunt aceste surse ușor de falsificat?”* „Ce știu despre data sursei?” *„Ce știu despre autorul sursei?”* „Ce știu despre mediul social, politic și cultural în care a trăit autorul sursei?” *„De ce a fost creată sursa și cui îi est adresată?”* „Cum analizez sursa respectivă?” *„Ce fel de sursă este și ce fapte sau opinii prezintă sursa?”* „Ce îmi spune sursa?” *„Ce nu îmi spune sursa?”* „Ce alte surse am la dispoziție?” *„Cu ce alte surse pot compara sursa pe care o utilizez?”*

Din păcate nu toate sursele istorice sunt ușor de utilizat. Există interpretări multiple asupra evenimentelor, ca și multe probleme sensibile și controversate. În condițiile în care asupra istoriei ca obiect de studiu în școală se exercită numeroase presiuni, ca de exemplu: noua paradigmă educațională, presiuni venite din partea societății, concepția istoriografică, una din acela mai mari probleme legate de sursele istorice este manipularea istoriei, prin interpretarea surselor în diferite moduri. Se poate spune că practic toate perioadele istoriei pot fi supuse manipulării. Astfel, unele surse istorice și implicit, unele evenimente clare pot fi negate în mod voit, ca de exemplu: masacrul de la Katyn, masacrele armenilor de către Poarta Otomană, la finele primului război mondial, Holocaustul (1941-1945). De asemenea, se poate, falsifica intenționat un eveniment sau o sursă istorică, precum: donația lui Constantin cel Mare, telegrama de la Ems (1870), *Protocoalele Înțelepților Sionului*, incendierea Reichstagului de către nașiți

(1933), afacerea Tuhacevski în U.R.S.S., incidentul de la podul Marco Polo din China (1937), asasinarea lui Sergei Kirov (1934), legenda loviturii de pumnal pe la spate, în limba germană (1918). În final, sursele pot fi falsificate prin omisiune, ca de exemplu: masacrul săvârșit de către trupele japoneze la Nanking, în China (1937).

Ca atare, iau naștere clișeele în predarea istoriei. Clișeele apar ca urmare a unor cauze diferite, după cum urmează:

- Nivelul la care a ajuns cercetarea de specialitate;
- Asaltul neconținut al politicului asupra istoriei;
- Rolul istoriei, în unele state, de instrument al propagandei politice;
- Modalitatea în care sunt redactate unele manuale de istorie;
- Lipsa interdisciplinarității în predarea istoriei;
- Lipsa metodelor interactive la ora de istorie.

Același lucru îl putem spune și despre unele definiții privind termenii limbajului de specialitate – naționalism, imperialism sau unele explicații cu privire la unele evenimente și fenomene istorice - răscoalele țărănești medievale, lupta dintre Poartă și creștinătate, cruzimea unor popoare, aspecte ale istoriei militare, rolul și locul evreilor în istorie.

În cele ce urmează ne vom opri asupra analizei **imaginii** în istorie. Imaginea reprezintă, de fapt, o sursă istorică-uneori unicul izvor de informații, un document vizual important, martor al istoriei secolelor XX-XXI. Acesta constituie un instrument important în predarea istoriei, fiind o cale deschisă către înțelegerea istorie de către profesor. În școală imaginea poate fi utilizată sub diferite forme, și anume: fotografii, diapozitive, film (casetă video, DVD, CD Rom). Imaginea are un cod propriu de comunicare, care implică simboluri, culori, elemente specifice artei fotografice și se poate combina în mod fericit cu sunetul. Imaginea are un impact deosebit asupra elevilor, pe care îi ajută să înțeleagă mai bine și mai clar evenimentele istorice. În același timp, folosirea imaginii la clasă are avantaje și dezavantaje.

Avantaje:

- Are o forță de evocare deosebită
- Elevul își poate folosi capacitatea de observație și gândirea critică;
- Poate oferi profesorului ocazia de a reface simplu și direct un crâmpci din atmosfera artistică a unei epoci;
- Consolidează încrederea elevului în existența unei culturi aparte a audiovizualului modern.?

Dezavantaje:

- Un timp destul de mare afectat în cadrul lecției;
- Imaginea poate fi trucată sau manipulată.

Pentru analiza eficientă a unei imagini la ora de istorie se impune cunoașterea câtorva cerințe:

- Dacă este menționat autorul și titlul;
- Evenimentul la care se referă;
- Descrierea pe scurt a imaginii (ce înfățișează, cadrul general în care se desfășoară evenimentul, costumele, oamenii, obiectele prezentate, ce se află în fundal, la stânga, la dreapta, în prim plan, etc);

- Când a fost realizată imaginea;
- Tipul de imagine / fotografie;
- Aspectele semiologice-semne, simboluri, valori incumbate;
- Locul, mărimea, poziția și atitudinea personajelor prezentate;
- Dacă imaginea este exagerată;
- Semnificația imaginii;
- Cum poate fi utilizată imaginea la clasă.

Atunci când profesorul alege imaginile pentru a le folosi la ora de curs trebuie să reflecteze asupra câtorva criterii:

- Să poată fie ușor comparată cu alte surse;
- Să pună în valoare cunoștințele și așteptările elevilor;
- Să suscite întrebări, la care nu poți afla răspunsul decât cercetând alte surse;
- Să conțină minime ambiguități, care trebuie explicate și interpretate de către elevi.

În același timp, profesorul de istorie trebuie să explice elevilor că imaginile sunt supuse, la rândul lor, unui proces de selecție, că trebuie să respecte convențiile și perspectivele perioadei în care au fost realizate.

Activitatea curentă cu sursele istorice, de tot felul, poate contribui la succesul orei de istorie și face ca aceasta să devină deopotrivă atractivă și interesantă pentru elevi.